

פרשת נח שבח יחסי

הרב רפאל משה אלאוף, ראש מוסדות "תורת חיים"

"אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו" (ו' ט')

ברש"י: "אלה תולדת נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו ספר בשבחו שנאמר 'זכר צדיק לברכה'. וכו': בדרתיו. יש מרבותינו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום."

המחלוקת שהביא רש"י מקורה בגמרא בסנהדרין (דף קח. ובמדרש (רבה פרשה ל'). אולם ההגדרה שיש דורשים לגנאי ויש דורשים לשבח לא מצאתי לה מקור אלא בדברי רש"י. ובאמת יש לתמוה בזה, וכי בגלל שהיה בדור שכולם רשעים ורק ביחס לדורו היה צדיק, הרי זה גנאי לו? הלא זה גופא שהיה צדיק למרות שחי בין רשעים, שבח גדול הוא לו. הגם שאינו שבח גדול כל כך כמו אם היה צדיק כזה שאפי' בדורותיהם של אברהם אבינו ומשה רבינו היה נחשב צדיק, אבל עדיין אין זה גנאי.

וביותר יש להקשות שלכא' רש"י סותר בזה דברי עצמו שכתב קודם לכן שכל המאמר הזה לא נאמר אלא משום שכיון שהזכיר שמו של נח ספר בשבחו, ואיך אמר כאן שיש אומרים שגנאי הוא? אם כן מדוע הזכיר זאת? (גם בסברא לא מובן מדוע התורה צריכה לספר בגנותו). **עוד** תמה ב"זכרון מאיר" הלא מצווים אנו לדון כל אדם לשבח עד כמה שאפשר. אם כן כאן שאפשר לדון לשבח, מדוע בחר אותו מאן דאמר לדון לגנאי דוקא. ועוד, כיצד יתכן לומר ש"אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום", וכי לכלום ייחשב מי שגידל עצמו והתעלה בצדקותו למרות הסביבה השונה והירודה כ"כ?

ותירץ, ובדומה לזה כתב הרא"ם (הובא בשפתי חכמים), שעל זה אין חולק שנח היה צדיק גם אם היה בדורו של אברהם, ואין חולק שאם היה בדורו של אברהם היה יותר צדיק, שהרי אם הצליח לעמוד בצדקותו גם בינות לרשעי דורו, ודאי שאם היה בין צדיקים היה צדיק יותר. גם אין חולק שדרגת הצדקות שהצליח להגיע עדיה, אם היה בדורו של אברהם לא היתה נחשבת לדרגה גבוהה אלא בינונית. עם זאת נחלקו על מה ניתן הדגש, אם על המבט החיובי או השלילי, אם על כך שנח הצליח להיות צדיק למרות שדורו היו רשעים כ"כ, ואם כן אם היה בדורו של אברהם ודאי היה צדיק יותר, או על כך שכל צדקותו היה לה ערך רק ביחס לבני

דורו, אבל ביחס לדורו של אברהם היתה נחשבת רגילה ולא מיוחדת, שזה מבט מעריך פחות, אבל עדיין לשבח הוא בא ולא ח"ו לזלזל ולגנות.

אולם בגמרא נראה שעדיין היתה כאן מחלוקת בדרך עבודת ה' של נח, [ואולי גם בדרגתו של נח אילו היה בדורו של אברהם], וזה לשון הגמרא: "אלה תולדות נח [נח איש צדיק תמים היה בדורותיו] א"ר יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים, וריש לקיש אמר בדורותיו כ"ש בדורות אחרים. א"ר חנינא משל דרבי יוחנן למה הדבר דומה, לחבית של יין שהיתה מונחת במרתף של חומץ, במקומה ריחה נודף, שלא במקומה אין ריחה נודף. א"ר אושעיא משל דריש לקיש למה הדבר דומה, לצלוחית של פלייטון (רש"י: בושם שריחו נודף) שהיתה מונחת במקום הטנופת, במקומה ריחה נודף, וכ"ש במקום הבוסם".

ההבדל בין יין לפלייטון הוא מהותי. יין אין לו ריח טוב במיוחד, רק כאשר הוא נמצא ליד החומץ שריחו רע, יש מעלה לריחו הטוב ביחס לחומץ. לעומת זאת בושם, כל מהותו להפיץ ריח טוב סביבו, וכמה שיש מעלה בריחו הטוב ליד דבר שריחו רע, כך ולמעלה מזה יש מעלה בריחו הטוב כשהוא מתמזג ומשתתף עם עוד בשמים להפיץ יחד תערובת של ריחות נעימים.

בגמרא איתא (עבודה זרה דף לה.): "דרש רב נחמן בריה דרב חסדא מאי דכתיב (שיר השירים א' ג') 'לריח שמניך טובים', למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטון, מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף, וכו'". כתב שם רש"י: "מגולה ריחה נודף. והיינו דכתיב שמן תורק שמך, כשמגלין אותה ומריקין שמנה, כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים אז יצא לך שם". התלמיד חכם דומה לצלוחית של פלייטון (בושם) בכך שכמו הבושם שכל מעלתו בפתיחתו והפצת ריחו לסביבתו, כך הת"ח כל מעלתו בהפצת תורתו לאחרים.

אם כן נראה שבזה גם נחלקו ר' יוחנן ור"ל על אופן עבודתו של נח. ר' יוחנן סבר שנח היה כמו יין. נח היה צדיק לעצמו, אבל לא טרח להחזיר בתשובה את בני דורו, רק מי שבא לשאול על בניית התיבה היה עונה לו כדאיתא במדרש, אבל לא עמל להפיץ אור האמונה בעולם. [כמו שכ' הכסף משנה (סוף פרק א' מה' עכו"ם) לענין ההבדל בין שם ועבר לאברהם אבינו, שהם לימדו למי שבא ללמוד אצלם אבל לא יצאו להפיץ תורתם ואמונתם לכל העולם כאברהם. לכן רק אברהם נקרא אבינו.] כמובן שאם היה בדורו של אברהם, היה משתבח יותר מעצם היותו בין יינות משובחים, אך משובח כמותם לא היה. וריש לקיש סבר שנח היה כמו בושם – תלמיד חכם שאינו משמר תורתו ואמונתו לעצמו אלא עמל להפיצה לאחרים, לכן גם אם היה בדורו של אברהם, היה רק משביח ריחו יותר מהיותו בין ריחות טובים אחרים כאברהם שגם

הפיץ תורה ואמונה, ונמשל משום כך לצלוחית של פלייטון (בתנחומא פ' לך לך), ואולי אפי' היתה עולה מעלתו על של אברהם.

ועדיין יש לומר שגם לדעת ר' יוחנן שגנאי הוא לו שהיה צדיק רק לעצמו ולא הפיץ אמונתו לאחרים, אין זה גנאי אלא רק ביחס לדעת ריש לקיש, אבל באמת אינו גנאי גמור, שיתכן שכיון שדורו היה דור ירוד ורשע כ"כ, זו היתה ההנהגה המתאימה לחזק את עצמו כנגד הסביבה, ולא לנסות לחזק אחרים שאז עלול הוא להתקלקל מהם.

אם כן, שני יסודות חשובים למדנו מפרשה זו: הראשון, שחובת האדם להיות מפיץ מעצמו ומתורתו ואמונתו לאחרים, לחפש להיות "מחנך" באישיותו גם אם לא בעבודתו, לגדל לא רק את עצמו, אלא גם את סביבתו עמו. אלא אם כן עולה בו החשש שמגעו עם סביבתו עלול להורידו ממעלתו. והשני, שכל אדם, כמעט בכל מצב, אפשר לראותו באופן חיובי ואפשר לראותו גם באופן שלילי. כמו אדם שהוא צדיק רק ביחס לסביבתו, שאפשר לראות בזה את צד המעלה, שהוא צדיק למרות סביבתו החלשה, ואפשר לראות בזה את צד החסרון, שאין מעלתו גבוהה כ"כ.

כדי לסייע לאדם אחר להתעלות ישנם שתי דרכים: האחת, להראות לו כמה הוא כבר טוב, ביחס למה שהיה בעבר, או ביחס לחבריו, לפחות בפרט מסוים בו הוא מתבלט לטובה, ובכך לעודדו להמשיך להתעלות ולהיות עוד יותר טוב. והאחרת, להראות לו כמה יש עוד טובים ממנו, שבכך ידע שיש לו עוד מה להתקדם ולאן לשאוף. שתי הדרכים טובות ומועילות, כל אחת בזמן ובמקום המתאים, ובעיקר, לאדם המתאים.

בדרך כלל לגבי נערים צעירים הדרך הראשונה טובה ומועילה יותר, שהרי הנער הצעיר עדיין לא התבצר מעמדו לא בעיני סביבתו וממילא לא בעיני עצמו, ואם כן חשוב יותר להדגיש באזניו את מעלתו במה הוא מתייחד יותר על האחרים, מלהראות לו במה יש טובים ממנו (למרות שגם זה חשוב להגדלת השאיפות).

אלא שהרבה נערים הורגלו מכל מיני סיבות, (בדרך כלל ההרגל מגיע מהורים או מחנכים ביקורתיים), לראות בעצמם חסרונות, מתוך שהם משווים עצמם לאחרים שיש בהם מעלות שאין בהם, וחלקם אף "נשברים" ונחלשים מכך, שכיון שאין בהם מעלתו של פלוני ומעלתו של אלמוני דורשים הם עצמם לגנאי, הם אינם נחשבים בעיני עצמם לכלום, וממילא ביאושם הם מפסיקים להשקיע ולהתעלות.

מתפקידנו להיות מהדורשים אותם לשבח. אכן איננו מתעלמים מכך שאין בהם את המעלות

שיש בחבריהם, אך מוצאים אנו בהם את השבח במה שיש בהם שאין בחבריהם, ("אל מהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום" – אבות ד' ג'. וראה מש"כ בפ' נשא) ובמה שהם טובים ביחס לסביבתם בזה נשבחם ונרוממם, [ועוד יותר מכך אם נעשה מכל אחד "בושם" ע"י שנמנה אותו ל"תפקיד" להיות מסייע לחבירו בדבר שהוא טוב בו יותר מחבירו], ובזה ננסוך בהם את הכחות הנדרשים להמשיך ולהתמודד ולהתעלות בכבישת עוד יעדים גבוהים ונכבדים מאלה, עד שיהיו נחשבים בס"ד לצדיקים וטובים גם בין הטובים יותר.